

ארון הספרים היהודי

לסרטון

- קהל יעד: כיתות ז-ט
- זמן: כשני שיעורים
- נושאים:

- ההשפעה של הספרות היהודית לדורותיה עלינו כעם עד היום
- החשיבות של ההבנה שהספרות הזאת היא חלק ממהותנו כעם וכיחידים
- סקירה קצרה של הספרות המרכזית והקשרים בין חלקיה

במערך שני חלקים. החלק הראשון עוסק בקשר שבין ארון הספרים היהודי לחיינו כיום. החלק השני סוקר כמה מן הספרים החשובים בארון הספרים היהודי ומרחיב מעט על כל אחד מהם. בחלק השני מובא מידע רב, לכן ניתן לוותר עליו או ללמד חלק ממנו, על פי הזמן המוקצב לשיעור, מידת ההתאמה לתלמידים וכדומה, לפי שיקול הדעת של המורה.

החומרים הנלווים למערך:

מצגת: "ארון הספרים היהודי"

מצגת: "ספרים חשובים בארון הספרים היהודי"

דפי עבודה: "ארון הספרים היהודי בחיינו"

סרטון באותו נושא לכיתות הנמוכות

ציר זמן – ההיסטוריה היהודית ציר זמן נלווה לסדרת הסרטונים

פתיח

לקראת הצפייה בסרטון ערכו חידון: (עמ' מספר 2 במצגת ארון הספרים היהודי)

מה המשותף לשלושת הדברים האלה:

התלמידים יוכלו להציע הצעות, ואמרו להם שהם יידעו מה התשובה הנכונה לאחר הצפייה.

הקרינו את [הסרטון](#) (עמ' 3 באותה מצגת), ובסופו חזרו לשאלה הפותחת:

מהי התשובה המובאת בסרטון?

התשובה: כל הסמלים האלה, שקיימים ומוכרים כיום במדינת ישראל, מקורם בהיסטוריה היהודית ובארון הספרים היהודי, ועליו נלמד כעת.

חלק 1: מהו ארון הספרים היהודי

נגדיר את המושג המרכזי בסרטון (מובא בעמ' 4 במצגת):

ארון הספרים היהודי – מכלול הספרים שהם חלק מהתרבות, המסורת והמורשת היהודית לאורך הדורות.

בין הספרים יש קשר הדוק, וספרים חדשים רבים התבססו על ספרים קודמים מבחינת התוכן, הרעיונות, אוצר המילים והביטויים, הסוגות (ז'אנרים), הדמויות ועוד. לעיתים זהו קשר של הסכמה והזדהות עם המקורות הקדומים או של התנגדות והעלאת תהיות או ספקות וכדומה. כלומר הספרות הקודמת היא נקודת התייחסות לספרות החדשה.

א. פותחים את הארון

ארון הספרים היהודי איננו אוסף רגיל של ספרים, אלא יצירה מתפתחת שכל אחד מחלקיה מכיר את הקודמים לו, לעיתים מצטט אותם, לעיתים מפרש אותם ופעמים רבות מתנגד להם והופך אותם על פיהם.

התנ"ך והספרות שנכתבה אחריו מגדירים את מהותנו – עם הספר – כלאום. הספרים עיצבו את שפתנו, והרי שפה היא הבסיס לכל בניית תרבות שהיא.

עמוס עוז ובתו פניה עוז-זלצברג הביעו זאת בפתיחת ספרם **יהודים ומילים**:

"הרציפות היהודית נסמכה מאז ומתמיד על המילה המדוברת ועל המילה הכתובה, על מארג הולך ומתרחב של פירושים, דיונים ומחלוקות, ועל קרבה אנושית צפופה ודברנית [...]
קו הרצף היהודי איננו ביולוגי אלא מילולי.
במובן מוחשי מאוד משתייכים אברהם ושרה, רבן יוחנן, גליקל מהמלין וכותבי ספר זה לאותה שושלת".

(הדמויות של אברהם ושרה לקוחות מסיפורי התנ"ך שנכתבו לפני כמעט 3,000 שנה, רבן יוחנן בן זכאי חי לפני כ-2,000 שנה, וגליקל מהמלין חייתה לפני כ-300 שנה.)
הקטע מובא בעמ' 5 במצגת.

ב. הגדרות שונות – מה יש בארון הספרים היהודי?

דונו בכיתה בשאלה מה יש בארון הספרים היהודי, כתבו על הלוח את תשובות התלמידים, ולאחר מכן הראו את השאלות המובאות בעמ' 6 במצגת:

◀ האם בארון הספרים היהודי יש גם ספרות יפה (שירים וסיפורים) או רק ספרי דת וספרים שקשורים למסורת היהודית.

◀ האם יש בו ספרים שנכתבו בעברית אך אינם קשורים כלל לנושאים יהודיים או ישראליים?

◀ האם ראוי שיהיו בו ספרים שכתבו לא יהודים על נושאים יהודיים?

◀ האם ראוי שיהיו בו ספרים דיגיטליים או רק ספרים שראו אור בדפוס?

אפשר להציף את הדיון בכיתה באמצעי מוחשי: הקרינו עמ' 7 – 11 במצגת המציגים כריכות ספרים, ושאלו על כל אחד מהם: האם ספר זה הוא חלק מארון הספרים היהודי ומדוע?

רשימת הספרים:

הברית החדשה – החלק השני של אוסף כתבי הקודש הנוצריים. החלק הראשון מכונה **הברית הישנה** – התנ"ך. בספר מתוארים חייו ופועלו של ישו.

אני רובוט של אייזיק אסימוב – סופר יהודי שנולד בברית המועצות וחי בארצות הברית. הספר הוא קובץ של תשעה סיפורים קצרים על עולם עתידי שבו הרובוטים תופסים חלק גדול.

מישהו לרוץ איתו של דויד גרוסמן – סיפור אהבה מותח של סופר יהודי-ישראלי המתרחש ברחובות ירושלים.

ההיסטוריה של היהודים של פול ג'ונסון – סופר אנגלי נוצרי מתאר בספר את היסטוריית העם היהודי ב-4,000 השנים האחרונות ואת ההשפעות המהותיות של היהדות על העולם.

לסיכום חלק זה הראו שעל השאלה אילו ספרים שייכים לארון הספרים היהודי אין תשובה אחידה:

(א) הגישה השמרנית משייכת לארון הספרים את הספרים שכתבו יהודים ומתוך תפיסת עולם יהודית, למשל התנ"ך, התלמוד וספרי מחשבה ועיון עתיקים ומודרניים.

(ב) גישה מרחיבה יותר משייכת לארון הספרים את כל מה שנכתב מתוך חיבור לארון הספרים המסורתי, בין שהוא ספרות דתית או חילונית ובין שכתב אותו יהודי או לא יהודי.

(ג) המרחיבה מכול היא השיטה שכוללת כל ספר שהוא שכתבו יהודים גם אם אין הוא קשור למסורת או לדת היהודית וכל ספר שנכתב על התרבות היהודית גם אם כתבו אותו לא יהודים.

כמובן יש גישות ביניים, אך חשוב לדעת שתמיד יימצאו ספרים שאחת השיטות האלה לא תכלול אותם בארון הספרים היהודי. הארון אינו מוגדר ומובהק, ולכן כל אחד ואחד רשאי להחליט מהם גבולותיו.

חלק 2: ארון הספרים היהודי בחיינו

אפשר להבין מה הסיבה ללמוד על ספרות ישראלית עכשווית, א בל למה ללמוד על ספר שנכתב לפני 500 שנה? או 1,000? או 2,000 ויותר? מה הקשר שלו אלינו או מה התוקף שלו בחיינו? ניקח בעת לדוגמה את ספר התנ"ך, ונראה כיצד הוא קשור אלינו ואל חיינו כיום.

חלקו את התלמידים לקבוצות קטנות של עד ארבעה תלמידים. לכל אחת מן הקבוצות חלקו כרטיסייה, ובה פריט בן זמננו (פריט חזותי או טקסט) ומקור עתיק שהוא הושפע ממנו. ייתכן שכמה קבוצות יעבדו על מקור אחד. על התלמידים לבחון את הקשר בין שני המקורות, לענות על השאלות וליצור יצירה שבאמצעותה יציגו את המקורות לכיתה. אפשר לוותר על הפעילות היצירתית אם אין די זמן.

לצורך הפעילות היצירתית מומלץ להביא לכיתה חומרים כמו פלסטלינה וצבעים. אפשר להסתפק במשימת כתיבה.

לכרטיסיות

במליאה

הקבוצות יציגו את המקורות שעליהם עבדו ויציגו את היצירה שהכינו.

דין

עד ימינו אלה רבים מאוד מן הסמלים, המקומות והספרים הישראליים מושפעים מאוד מארון הספרים היהודי.

הקרינו שוב את הסוף של הסרטון (מדקה 1:31), ואחר כך הציפו שאלות לדין בכיתה: מדוע סופרים ומשוררים רבים כל כך, גם בימינו, מתבססים על מקורות אלו?

- ◀ מדוע הסמלים של מדינת ישראל מבוססים אף הם על המקורות?
- ◀ כמה חשוב לדעתכם להכיר את המקור של הסמלים, את המטען ואת האסוציאציות שיש להם?
- ◀ האם מקורות אלו משמעותיים גם עבורנו אנו, לזהות שלנו? נמקו את תשובתכם. אם התשובה שלילית – האם יש מקורות אחרים משמעותיים לזהות שלכם? תנו דוגמאות.

חלק 3: היכרות עם ספרים חשובים בארון הספרים היהודי

לקראת חלק זה אפשר לבקש מהתלמידים לצלם את "ארון הספרים" בבית שלהם ולשלוח את התצלום. אפשר להראות את תצלומי התלמידים עם סיום המצגת.

בעת נכיר מעט יותר לעומק כמה מן "הנפשות הפועלות" – את הטקסטים המרכזיים בארון הספרים היהודי.

הקרינו את המצגת "ספרים חשובים בארון הספרים היהודי". בכל עמוד יש מידע על ספר אחד מתוך ארון הספרים היהודי ומשימה. המצגת אינה אינטראקטיבית, ולכן את התשובות יש לכתוב על

הלוח או באופן אישי על דפים. כדאי לחלק את התלמידים לשתי קבוצות, ובכל פעם נציג מקבוצה אחת יתחרה בנציג מהקבוצה האחרת (כל נציג יענה על הלוח בצד שלו).

פירוט התכנים שבמצגת – בנספח.

עם סיום המצגת אפשר לשאול:

◀ הציעו גם אתם ספרים שאינם כתובים פה ולדעתכם שייכים לארון הספרים היהודי וחשוב להזכיר.

לאחר המצגת אפשר להציג כמה מהצילומים שהתלמידים צילמו בביתם ולהראות שבעצם כמעט בכל בית קיים ארון ספרים, גם בביתם. כל משפחה בוחרת אילו ספרים יהיו בארון הספרים שלה. אפשר לראות אם בארונות הספרים שהתלמידים צילמו יש ספרים שהם דיברו עליהם בשיעור ואם יש ספר שנמצא בהרבה מן הארונות. אפשר לשאול את התלמידים אם יש בארון הספרים שבביתם ספר שחשוב להם או למשפחתם באופן מיוחד ומדוע.

אפשרות למשימת בית:

ראיינו לפחות שלושה אנשים ובקשו מהם:

בחרו שלושה ספרים שלדעתכם ראויים להיות בארון הספרים היהודי והסבירו מדוע.

כך יוכלו התלמידים לראות שיש ספרים שנמצאים בבתי רבים אבל יש גם ספרים אחרים, שונים ומגוונים.

סיכום כל היחידה

ראינו כי "ארון הספרים היהודי" הוא כינוי לספרות הענפה המתפרסת על פני כ-3,000 שנה ואולי יותר. המיוחד בספרות זו הוא שספרים וכותבים מתייחסים לספרים ולכותבים שקדמו להם. שיח בין-דורי זה נמשך אלפי שנים.

בשאר הסרטונים בסדרה נתמקד בכל פעם בתקופה או בסוגה ספרותית אחרת ונלמד עליהן.

הרחבה למורים

מידע על ספרים שונים בארון הספרים היהודי אפשר למצוא בספרי תרבות יהודית-ישראלית. מידע נוסף ופעילויות על ארון הספרים היהודי:

באתרים ברשת

- ◀ [ארון הספרים היהודי המקוון](#) – אוסף ארכיונים של ספרים ברשת
- ◀ [ארון הספרים היהודי: טקסטים](#) – טקסטים מסודרים לפי "מדפים"

בספרים

- ◀ עמוס עוז ופניה עוז-זלצברג, **יהודים ומילים**, תרגום: ברוריה בן ברוך, כתר, ירושלים 2014
- ◀ יהודה אדרי, **ארון הספרים היהודי: סקירה על חמישים מספרי היסוד של העם היהודי ומחבריהם למן התקופה הקדומה ועד ימינו**, יריד הספרים, ירושלים תשס"ג

פעילויות לתלמידים

- ◀ [סרטון](#) מלווה בפעילויות באתר מט"ח

נספח

פירוט המצגת "ספרים חשובים בארון הספרים היהודי":

תורה

מה זה? התורה היא חמישה ספרים (נקראים חומשים), ובהם סיפורים וחוקים של עם ישראל – מבריאת העולם ועד יציאת מצרים והמסע במדבר.

מתי? התורה נכתבה לפני כ-3,500–4,000 שנה.

מי כתב? לפי המסורת, משה כתב את התורה, אך החוקרים סבורים כי כתבו אותה כמה מחברים שונים שחיו בתקופות שונות.

תופתעו לגלות! התורה היא הספר שתורגם למספר השפות הגדול ביותר.

בתמונה: הקטע הקדום ביותר של התורה שנמצא בחפירות ארכאולוגיות הוא ברכת הכהנים החקוקה על קמע כסף מלפני כ-2,500 שנה.

משימה: סדרו את הדמויות בתורה על פי סדר הזמן:

התשובה: חוה, נח, שרה אימנו, יוסף, שפרה ופועה, משה רבנו, בנות צלופחד

נביאים וכתובים

מה זה? הנביאים והכתובים הם אוסף של ספרים שונים – ספרי היסטוריה, ספרי נבואה וספרי חוכמה. עם התורה הם יוצרים את **התנ"ך**.

מתי? על פי ההשערה, הספרים נכתבו מלפני כ-2,700 שנה (הספרים המוקדמים) ועד לפני 2,200 שנה (הספרים המאוחרים).

מי כתב? את הספרים כתבו אנשים שונים, ויש מסורות שונות על הכותבים. למשל מסורת אחת טוענת כי דוד המלך כתב חלק מספר תהלים, ולפי מסורת אחרת, שלמה כתב את ספרי קהלת ומשלי.

תופתעו לגלות! תהליך הפיכת התנ"ך לספר אחד (תהליך המכונה

"קנוניזציה") היה כרוך בוויכוחים רבים, ובו הוחלט להכניס את מגילת אסתר אף שהיו שהתנגדו לכך ולוותר על ספרים אחרים כמו **ספר מקבים** (ובו סיפור חנוכה).

בתמונה: פרק קכא בתהילים, מתוך מגילה שנמצאה במערות בקומראן, מהמאה ה-1 לפני הספירה (לפני כ-2,000 שנה)

משימה: התאמת זוגות: לפניכם עשרה ביטויים ושמות מספרי הנ"ך מפוצלים לשני חלקים. חברו את החצאים המתאימים. אפשר להשתמש במילה פעמיים.

התשובות: יונה הנביא / שיר השירים / דוד המלך / ממלכת יהודה / בית המקדש / מגילת רות / חומת יריחו / שמשון הגיבור / דוד וגלית / רות המואבייה

מְשָׁנָה וּתְלִמּוּד

מה זה? המְשָׁנָה היא ספר הלכות (חוקים יהודיים) שנלמדו מהתורה. **התְלִמּוּד** הוא ספר של דיונים, אגדות והלכות על **המְשָׁנָה**, ובו מדרשים רבים גם על ה"ך.

מתי? המשנה נערכה בשנת 200 לספירה (לפני כ-1,800 שנה), אך יש בה הלכות שנלמדו במאות השנים שלפני כן. התלמוד נערך במאות ה-3-6 לספירה (לפני כ-1,500 שנה).

מי כתב? כתבו אותם חז"ל (חכמינו זכרם לברכה) – כינוי לחכמי המשנה המכונים תַנְאִים ולחכמי התלמוד המכונים אַמּוּרָאִים.

תופתעו לגלות! המשנה והתלמוד נלמדו ונערכו בעל-פה ועלו על הכתב לראשונה מאות שנים לאחר מכן.

בתמונה: העמוד הראשון של כתב היד השלם הקדום ביותר של המשנה נכתב באיטליה במאה ה-11 או ה-12 ומכונה כתב יד קאופמן, על שם האוסף שבו הוא שמור. באופן יוצא דופן כתב יד זה גם מנוקד.

משימה: רוב התלמוד כתוב בארמית, שפה שהיא קרובה-רחוקה של העברית, ולכן יש בהן מילים דומות. מתוך מחסן המילים השלימו את התרגום העברי של המילים.

התשובות: יבוקא (ילד), אורייתא (תורה), לאו (לא), השתא (השנה), גברא (איש), חדא (אחת), לעיל (למעלה), פשיטא (פשוט).

סידור

מה זה? הסידור הוא ספר התפילות היהודי. חלקים גדולים ממנו כתובים **בתלמוד**.

מתי? הסידור נוצר בערך בתחילת הספירה. לפי המסורת, חלקים ממנו נכתבו כבר במאות השנים שלפני כן. הסידור המלא עלה על הכתב ונערך במלואו ככל הנראה במאה ה-9.

מי כתב? את הסידור ערכו חז"ל – חכמינו זכרם לברכה – ובעיקר חכמי **המְשָׁנָה** (התַנְאִים).

תופתעו לגלות! מכל ספרי היהדות, זה הספר השימושי ביותר: הוא הספר הנפתח והנקרא יותר מכולם, אפילו יותר מהתורה! יהודים שמתפללים בקביעות קוראים ממנו שלוש פעמים ביום.

בתמונה: סֵדֶר (סידור) רב סעדיה גאון מהמאה ה-10, אחד הסידורים הקדומים הידועים לנו

משימה: לפניכם קטעי תפילה וברכות – נחשו מתי נאמרת כל תפילה. בדקו אם צדקתם על ידי לחיצה על הטקסט! (כדי להקשות, אפשר להגביל את זמן המשימה.)

"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן." (ברכה על יין)

"ברוך אתה ה' [...] המעביר שנה מעיני ותנומה מעפפי." (קימה בבוקר)

"קול ששון וקול שמחה [...]" (חתונה)

"השכיבנו אבינו לשלום [...]" (תפילה הנאמרת בלילה)

"קנים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל [...]" (ברית מילה)

"בימי מתתיה בן יוחנן פהן גדול חשמונאי ובניו [...]" (תפילה הנאמרת בחנוכה)

"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, זוכר הברית ונאמן בבריתו וקנים במאמרו." (ברכה הנאמרת כשרואים קשת בענן)

"יזכר אלהים את בניו ובנותיו, הנאמנים והאמיצים, חילי צבא הגנה לישראל ושאר פחות הבטחון." (יום הזיכרון לחללי צה"ל)

פירוש רש"י

מה זה? פירוש רש"י הוא פרשנות (דברי הסבר) לתורה ולתלמוד ולחלק גדול מספרי הנביאים והכתובים. הפרשנות הנפוצה והחשובה ביותר.

מתי? פירוש רש"י נכתב במאה ה-11.

מי כתב? את הפירוש כתב רבי שלמה יצחקי (ובראשי תיבות: רש"י) מצרפת.

תופתעו לגלות! יש כתב מיוחד המכונה כתב רש"י, אך אין זה כתב היד שרש"י כתב בו. זהו גופן (פונט) שהשתמשו בו המדפיסים כדי להבחין בין הפירוש שלו לתורה עצמה.

משימה: היעזרו בטבלה כדי לגלות קטע משיר שנכתב על רש"י.

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל	מ	נ	ס
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל	מ	נ	ס
ע	פ	צ	ק	ר	ש	ת	ר	ם	ן	ף	ץ			
ע	פ	ל	ק	ר	ש	ת	ר	ם	ן	ף	ץ			

אבי המפרשים, כליל התורות,
 רם על כל הרמים,
 אחד יחיד בכל הדורות
 מאיר עיני חכמים!

תשובה:

אבי המפרשים, כליל התורות,
 רם על כל הרמים,
 אחד יחיד בכל הדורות
 מאיר עיני חכמים!

"משנה תורה"

מה זה? משנה תורה הוא ספר הלכות (חוקים יהודיים) רחב יריעה בן ארבעה עשר כרכים המסתמך על כל ספרות ההלכה היהודית שקדמה לו – בעיקר **המשנה והתלמוד** – ומאחד אותה לחיבור אחד.

מתי? משנה תורה נכתב במאה ה-12.

מי כתב? את **משנה תורה** כתב רמב"ם – רבי משה בן מימון, מענקי ההגות והספר היהודיים בכל הדורות שחי בספרד ובמצרים.

תופתעו לגלות! רמב"ם היה רופא ושימש רופא בחצר מלך מצרים כאשר גר שם.

בתמונה: העמוד הפותח בכתב יד של **משנה תורה** מהמאה ה-13 באשכנז

חידה: מדוע הספר מכונה "היד החזקה"?

רמז: המילה הראשונה מכוונת לגימטריה (הערך המספרי) של האותיות.

תשובה: יד בגימטריה – 14. לספר 14 כרכים.

שירת ספרד

מה זה? שירי קודש (לתפילה) וחול (בנושאי יום-יום) שכתבו בעברית יהודים בספרד המוסלמית של ימי הביניים. ברבים מהשירים משובצות רמיזות למקורות קדומים ובעיקר **לתנ"ך**. חלק משירי הקודש השתמרו עד היום בסידורים.

מתי? שירת ספרד נכתבה במאות ה-10-15 (לפני כ-500 עד 1,000 שנה).

מי כתב? את שירת ספרד כתבו משוררים שונים, ובהם יהודה הלוי, שלמה אבן גבירול, אברהם אבן עזרא ושמואל הנגיד.

תופתעו לגלות! רבים משירי החול נכתבו על נושאים רומנטיים, ובהם אף רמזים מיניים. גם הסוגה של שירי יין המתארים משתים הייתה נפוצה. שני סוגים אלו של שירים הושפעו מאוד מהשירה הערבית.

בתמונה: תיאור של המדינאי היהודי חסדאי אבן שפרוט מהמאה ה-10 שהיה בעל השפעה אצל המושל המוסלמי מארח בגינתו משוררים

משימה: שירי חידה

חלק מהשירים שכתבו משוררי שירת ספרד היו שירי חידה. נסו את כוחכם בפתרונם.

להלן כמה חידות של רבי יהודה הלוי:

התשובה: אם אני אני כי אתה אתה, ואתה אתה כי אני אני, אז אתה לא אתה ואני לא אני.
אבל אם אני אני כי אני אני, ואתה אתה כי אתה אתה, אז אני אני ואתה אתה.

כדאי להתעכב על האמירה כדי לוודא שהיא מובנת לכול.

"מדינת היהודים"

מה זה? ספר הגות בגרמנית שבו מוצג לראשונה החזון להקמת מדינה יהודית. הספר מתאר גם את אופייה של המדינה. הספר נחשב לאחד הגורמים שבסופו של דבר הביאו להקמת מדינה יהודית ריבונית.

מתי? הספר נכתב בשנת 1896.

מי כתב? את "מדינת היהודים" כתב בנימין זאב הרצל

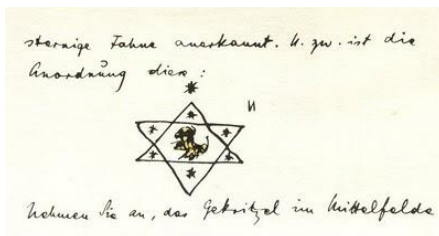
תופתעו לגלות! הוצאות לאור מכובדות דחו בתחילה את הספר מפני שהן לא האמינו שפרסומו ישתלם להן מבחינה כלכלית. בשנה הראשונה לצאתו הוא עורר בעיקר בוז וזלזול, והרעיון המובע בו נראה לא אפשרי.

בתמונה: כריכת הספר בתרגום לעברית

משימה

לפניכם הדגל שהציע הרצל בספרו למדינה החדשה. כך הוא תיאר אותו: "הנני מתאר לי בדמיוני דגל לבן, ועליו שבעה כוכבי זהב מזהירים".

1. מה מסמלים לדעתכם שבעת כוכבי הזהב? (שבע שעות עבודה ביום)
2. מה מסמל לדעתכם הרקע הלבן? (טוהר החיים בארץ החדשה)
3. נחשו: בסמלה של איזו עיר בארץ יש רמז לדגל הזה? (הרצליה)

"ספר האגדה"

מה זה? ספר שמקובצים בו כל האגדות (סיפורים), המשלים והפתגמים בספרות חז"ל (במשנה בתלמוד ובספרי המדרשים). מטרת המפעל הייתה שכל אדם יוכל לקרוא את סיפורי חז"ל.

מתי? הספר נכתב תחילת המאה ה-20 (1911-1903).

מי כתב? את האגדות ליקטו, עיבדו וערכו חיים נחמן ביאליק ויהושע חנא רבניצקי.

תופתעו לגלות! כי דווקא במקומות השמרניים יותר בחוגי רבנים וישיבות התנגדו לכתיבת הספר, אם מפני שביאליק לא חי חיים דתיים ונחשב "כופר", אם מפני שהעדיפו שתלמידיהם יקראו היישר מהמקור בתלמוד.

בתמונה: ביאליק (מימין) ורבניצקי כותבים את הספר.

משימה

ביאליק המציא מילים רבות בעברית, ובהן מילים המשמשות אותנו עד היום, למשל מטוס, תגובה, תווית, יבוא ויצוא, פקחי. אך יש מילים שהוא המציא ושאינן מוכרות לנו. גלו את פירושן:

כְּרֶכֶר מְחַצֶּצֶת מְחַרֶּסֶת מְטַבְּעִי תְּפֹז כְּבֶדֶן נְשֶׁאֲרָה מְעַפֵּל

מחסן מילים: קערה לסלט, אדם שתפקידו לטאטא, סביבון, מעשה גבורה, קיסם, קרובת משפחה, שבלוני, כתום

תשובות: כְּרֶכֶר – סביבון, מְחַצֶּצֶת – קיסם, מְחַרֶּסֶת – קערה לסלט, מְטַבְּעִי – שבלוני, תְּפֹז – כתום (צבע התפוז) כְּבֶדֶן – אדם שתפקידו לטאטא (לכבד את החדר בלשון עתיקה) נְשֶׁאֲרָה – קרובת משפחה, מְעַפֵּל – מעשה גבורה

לסיכום

לעולם העצום של ארון הספרים היהודי מצטרפים עוד ועוד ספרים בלי הרף עד ימינו. הינה כמה ספרים וסופרים נוספים שרבים חושבים שיש להם מקום בארון זה:

ההגדה של פסח * ספר הזוהר * פיוטים * שולחן ערוך * ספרי מדרשים * תוספתא
מצהף קדוס (של העדה האתיופית) * ספרות השו"ת * חובת הלבבות * רחל המשוררת
לאה גולדברג * יהודה עמיחי * נתן אלתרמן * עמוס עוז * דבורה עומר * דויד גרוסמן
גלילה רון-פדר